Багатопоточність: Теорія та Концепції

1.1. Паралелізм vs. Конкурентність

Перш ніж зануритися в багатопоточність, важливо розуміти різницю між **паралелізмом** та **конкурентністю**.

- **Конкурентність (Concurrency):** Це здатність системи обробляти кілька завдань "одночасно", але не обов'язково в один і той же момент. Завдання можуть перемикатися між собою (наприклад, за допомогою перемикання контексту), створюючи ілюзію одночасності. Це як жонглювання кількома м'ячами одним жонглером.
    - *Приклад:* Ваш комп'ютер може виконувати багато програм одночасно (браузер, музичний плеєр, текстовий редактор), перемикаючись між ними дуже швидко.
- **Паралелізм (Parallelism):** Це фактичне одночасне виконання кількох завдань у той самий момент часу, зазвичай на різних процесорних ядрах або окремих процесорах. Це як кілька жонглерів, кожен з яких жонглює своїми м'ячами.
    - *Приклад:* Програма, яка використовує всі 4 ядра вашого процесора для виконання 4 частин одного обчислення одночасно.

Багатопоточність у Python (через GIL) зазвичай забезпечує конкурентність, а не справжній паралелізм для CPU-bound завдань.

1.2. Процеси (Processes)

Процес — це незалежна одиниця виконання програми. Кожен процес має свій власний:

- **Адресний простір:** Окрема область пам'яті, ізольована від інших процесів.
- **Ресурси:** Власний набір файлових дескрипторів, мережевих з'єднань тощо.
- **Контекст виконання:** Включає стан процесора, регістри, стек.

Процеси ізольовані один від одного, що робить їх дуже стабільними: збій в одному процесі зазвичай не впливає на інші. Спілкування між процесами (IPC - Inter-Process Communication) вимагає спеціальних механізмів (черги, пайпи, спільна пам'ять).

1.3. Потоки (Threads)

Потік (thread) — це легковаговий потік виконання всередині процесу. Кілька потоків можуть існувати в одному процесі і **ділити один і той самий адресний простір пам'яті** та ресурси процесу.

- **Спільна пам'ять:** Потоки мають доступ до одних і тих же глобальних змінних та об'єктів у пам'яті. Це робить обмін даними між потоками дуже швидким, але й створює потенційні проблеми (див. нижче).
- **Легковаговість:** Створення та перемикання між потоками зазвичай швидше та вимагає менше ресурсів, ніж створення та перемикання між процесами.
- **Контекст:** Кожен потік має свій власний стек викликів, лічильник команд та регістри.

Клас threading.Thread

Модуль threading є вбудованим модулем у Python, який надає можливість створювати та керувати потоками в програмі. Потоки представляють собою окремі шляхи виконання, які можуть працювати паралельно, дозволяючи виконувати кілька завдань одночасно. Клас Thread дозволяє створювати нові потоки. Він приймає функцію, яку ви хочете виконати у новому потоці.

Приклад:

```
import threading

def print_numbers():
    for i in range(5):
        print(i)

thread = threading.Thread(target=print_numbers)
thread.start()  # Запускає потік
# thread.join() # У реальному коді тут може знадобитися join() для
очікування завершення потоку
```

1.4. Навіщо багатопоточність? (Випадки використання у веб-розробці)

Багатопоточність особливо корисна для **I/O-bound (пов'язаних з вводом/виводом)** завдань. Це завдання, які більшу частину часу чекають на завершення операцій вводу/виводу, а не на обчислення процесора.

- **Веб-розробка:**
    - **Запити до зовнішніх API:** Коли ваш веб-сервер робить запит до іншого сервісу (наприклад, платіжного шлюзу, стороннього API), він чекає на відповідь. Потік може перейти в "сплячий" режим, дозволяючи іншому потоку обробляти інший запит користувача.

    - **Доступ до бази даних:** Читання або запис даних у базу даних.
    - **Завантаження/вивантаження файлів:** Операції з файловою системою.
    - **Мережеві операції:** Очікування на відповідь від клієнта або іншого сервера.
    - **Паралельна обробка запитів:** Веб-сервери часто використовують потоки (або асинхронність) для одночасного обслуговування кількох клієнтських запитів.
- **Приклад:** Уявіть веб-сервер, який отримує 100 запитів. Якщо кожен запит включає 1 секунду очікування на базу даних, то послідовна обробка займе 100 секунд. Якщо використовувати 10 потоків, які паралельно чекають на базу даних, загальний час може бути значно меншим.

1.5. Global Interpreter Lock (GIL)

Global Interpreter Lock (GIL) — це механізм у CPython (стандартна реалізація Python), який гарантує, що **лише один потік може виконувати байт-код Python одночасно**.

Наслідки GIL:

- **CPU-bound завдання:** Для завдань, які інтенсивно використовують процесор (наприклад, складні математичні обчислення), багатопоточність у Python **не забезпечує справжнього паралелізму**. Потоки все одно змагаються за один і той самий GIL, і фактично виконуються послідовно (хоч і швидко перемикаються).
- **I/O-bound завдання:** Для I/O-bound завдань GIL звільняється під час операцій вводу/виводу (наприклад, читання з файлу, мережевий запит). Це дозволяє іншим потокам виконуватися, поки один потік чекає на I/O. **Саме тому багатопоточність ефективна для веб-розробки в Python.**

Обхід GIL:

- **Багатопроцесність (multiprocessing):** Кожен процес має свій власний інтерпретатор Python та свій GIL, що дозволяє справжній паралелізм на кількох ядрах.
- **Використання C-розширень:** Бібліотеки, написані на C (наприклад, NumPy), можуть виконувати обчислення поза GIL.
- **Асинхронне програмування (asyncio):** Для I/O-bound завдань, де немає блокування потоку.

1.6. Проблеми синхронізації потоків

Оскільки потоки ділять спільну пам'ять, виникають проблеми, якщо кілька потоків

намагаються одночасно змінити одні й ті ж дані.

- **Стан гонки (Race Condition):** Виникає, коли кілька потоків намагаються отримати доступ до спільного ресурсу (змінної, об'єкта) і змінити його одночасно, і кінцевий результат залежить від того, в якому порядку ці потоки виконуються.
    - *Приклад:* Два потоки одночасно намагаються збільшити лічильник на 1. Замість збільшення на 2, він може збільшитись лише на 1, якщо операції читання/запису перекриваються.
- **Взаємне блокування (Deadlock):** Ситуація, коли два або більше потоків заблоковані назавжди, чекаючи на ресурси, які утримуються іншими потоками, що також заблоковані.
    - *Приклад:* Потік А має ресурс X і чекає на ресурс Y. Потік Б має ресурс Y і чекає на ресурс X. Жоден з них не може продовжити.

1.7. Примітиви синхронізації потоків

Для запобігання станам гонки та взаємним блокуванням використовуються примітиви синхронізації, які надає модуль threading.

- **Клас threading.Lock:**
    - Клас Lock використовується для синхронізації доступу до спільних ресурсів з декількох потоків. Дозволяє лише одному потоку одночасно отримати доступ до захищеної секції коду (критичної секції).
    - lock.acquire(): Блокує доступ. Якщо лок вже захоплений, потік чекає.
    - lock.release(): Звільняє лок.
    - Часто використовується з with lock:, що гарантує автоматичне звільнення локу.

    Приклад:

```
import threading

shared_variable = 0
lock = threading.Lock()

def increment():
    global shared_variable
    with lock: # Захоплює лок, виконує код, потім звільняє
        shared_variable += 1

threads = []
```

```
for _ in range(5):
    thread = threading.Thread(target=increment)
    threads.append(thread)
    thread.start()

for thread in threads:
    thread.join()

print("Загальна змінна:", shared_variable) # Буде 5
```

- **Клас threading.Event:**
  - Клас Event дозволяє потокам взаємодіяти за допомогою сигналів. Один потік сигналізує іншому, що певна подія сталася.
  - event.set(): Встановлює внутрішній прапорець у True, сигналізуючи іншим потокам.
  - event.clear(): Скидає прапорець у False.
  - event.wait(): Блокує потік, доки прапорець не буде встановлено у True.

Приклад:

```
import threading
import time

event = threading.Event()

def wait_for_event():
    print("Чекаю на подію...")
    event.wait() # Потік блокується тут
    print("Подія сталася!")

def set_event():
    time.sleep(2) # Імітуємо роботу
    print("Подія встановлена.")
    event.set() # Сигналізуємо

thread1 = threading.Thread(target=wait_for_event)
thread2 = threading.Thread(target=set_event)

thread1.start()
```

```
thread2.start()

thread1.join()
thread2.join()
```

- **Клас threading.Semaphore:**
  - Клас Semaphore дозволяє обмежити кількість потоків, які можуть одночасно виконувати певний блок коду.
  - Ініціалізується з лічильником (value). acquire() зменшує лічильник, release() збільшує.
  - Якщо лічильник дорівнює нулю, acquire() блокується.
  - Корисно для обмеження кількості одночасних підключень до бази даних або зовнішніх сервісів.

Приклад:

```
import threading
import time
import random

semaphore = threading.Semaphore(value=2) # Дозволяє 2 потоки одночасно

def limited_function(thread_id):
    print(f"Потік {thread_id}: Намагається отримати доступ...")
    with semaphore: # Захоплює семафор
        print(f"Потік {thread_id}: Початок виконання в критичній секції.")
        time.sleep(random.uniform(0.5, 1.5)) # Імітація роботи
        print(f"Потік {thread_id}: Кінець виконання в критичній секції.")

threads = []
for i in range(4): # 4 потоки, але лише 2 можуть працювати одночасно
    thread = threading.Thread(target=limited_function, args=(i+1,))
    threads.append(thread)
    thread.start()

for thread in threads:
    thread.join()
```

1.8. Коли використовувати багатопоточність vs. багатопроцесність?

- **Багатопоточність (threading):**
  - **I/O-bound завдання:** Очікування мережевих запитів, файлових операцій, запитів до БД.
  - **Простота обміну даними:** Потоки ділять пам'ять, що спрощує обмін даними (але вимагає синхронізації).
  - **Легковаговість:** Менші накладні витрати на створення та перемикання.
  - **Обмеження GIL:** Не для CPU-bound завдань у CPython.
- **Багатопроцесність (multiprocessing):**
  - **CPU-bound завдання:** Для використання всіх ядер процесора та досягнення справжнього паралелізму.
  - **Ізоляція:** Кожен процес є незалежним, що підвищує стабільність (збій одного не впливає на інші).
  - **Складніший обмін даними:** Потрібні спеціальні механізми IPC.
  - **Більші накладні витрати:** Створення процесів дорожче.

Для веб-розробників у Python, багатопоточність часто є хорошим вибором для обробки паралельних I/O-bound операцій, тоді як для дуже інтенсивних обчислень краще підійде багатопроцесність.

Практичні Приклади Багатопоточності

```
import threading
import time
import datetime
import random
```

Приклад 1: Базове створення та виконання потоків (threading.Thread)

Створення потоків за допомогою `threading.Thread` та запуск їх.

```
def task(name, duration):
    """Проста функція, що імітує виконання завдання."""
    print(f"[{datetime.datetime.now().strftime('%H:%M:%S')}] Потік '{name}': Починаю завдання на {duration} сек.")
    time.sleep(duration) # Імітація роботи
    print(f"[{datetime.datetime.now().strftime('%H:%M:%S')}] Потік '{name}': Завершую завдання.")

# Створення потоків
thread1 = threading.Thread(target=task, args=("Потік A", 2))
thread2 = threading.Thread(target=task, args=("Потік B", 1))

# Запуск потоків
thread1.start()
thread2.start()

# `join()` блокує головний потік, доки ці потоки не завершаться
thread1.join()
thread2.join()
```

Завдання до Прикладу 1: Базове створення потоків

Створіть два потоки. Один потік має вивести "Привіт!" 3 рази з інтервалом 0.5 секунди, інший - "Бувай!" 2 рази з інтервалом 0.8 секунди.

Відповідь

Приклад 2: Передача аргументів потокам

Демонструє, як передавати аргументи до функцій, що виконуються в потоках.

```
def process_item(item_id, user_name, delay):
    """Імітує обробку елемента для користувача."""
    print(f"[{datetime.datetime.now().strftime('%H:%M:%S')}] Обробка
Item {item_id} для {user_name}...")
```

```
    time.sleep(delay)
    print(f"[{datetime.datetime.now().strftime('%H:%M:%S')}] Item
{item_id} для {user_name} оброблено.")

items_to_process = [
    (101, "Олег", 1.5),
    (102, "Марія", 0.8),
    (103, "Іван", 2.0)
]
threads = []
for item_id, user_name, delay in items_to_process:
    thread = threading.Thread(target=process_item, args=(item_id,
user_name, delay))
    threads.append(thread)
    thread.start()

for thread in threads:
    thread.join()
```

Завдання до Прикладу 2: Передача аргументів потокам

Створіть функцію `calculate_square(number)`. Запустіть 3 потоки, кожен з яких обчислює квадрат різних чисел (наприклад, 5, 8, 12). Виведіть результат обчислення у функції потоку.

Відповідь

Приклад 3: Багатопоточність для I/O-bound завдань (імітація веб-запитів)

Демонструє, як потоки можуть прискорити виконання завдань, що чекають на I/O.

```
def fetch_url_data(url):
    """Імітує завантаження даних з URL."""
    print(f"[{datetime.datetime.now().strftime('%H:%M:%S')}]
Завантажую дані з: {url}...")
    # У реальному житті тут був би requests.get(url)
    time.sleep(random.uniform(0.5, 2.0)) # Імітація затримки мережі
    data = f"Дані з {url}"
    print(f"[{datetime.datetime.now().strftime('%H:%M:%S')}]
Завантажено: {url}")
    return data

urls = [
    "http://example.com/page1",
    "http://example.com/page2",
    "http://example.com/page3",
    "http://example.com/page4",
]

start_time_io = time.perf_counter()
threads_io = []
for url in urls:
```

```
    thread = threading.Thread(target=fetch_url_data, args=(url,))
    threads_io.append(thread)
    thread.start()

for thread in threads_io:
    thread.join()
end_time_io = time.perf_counter()
print(f"Загальний час виконання (з потоками): {end_time_io -
start_time_io:.4f} секунд.")

# Для порівняння, як би це було послідовно:
print("\n--- Порівняння: Послідовне виконання ---")
start_time_seq = time.perf_counter()
for url in urls:
    fetch_url_data(url)
end_time_seq = time.perf_counter()
print(f"Загальний час виконання (послідовно): {end_time_seq -
start_time_seq:.4f} секунд.")
```

Завдання до Прикладу 3: Багатопоточність для I/O-bound завдань

Імітуйте "завантаження" 5 файлів з різними випадковими затримками (від 0.1 до 1.0 секунди) за допомогою потоків. Виведіть повідомлення про початок та завершення завантаження кожного файлу.

Відповідь

Приклад 4: Використання `threading.Lock` для запобігання станам гонки

Демонструє, як блокування може захистити спільний ресурс.

```
shared_counter = 0
counter_lock = threading.Lock() # Створюємо об'єкт блокування

def increment_counter_unsafe():
    """Небезпечна функція, що інкрементує лічильник без блокування."""
    global shared_counter
    current_value = shared_counter
    time.sleep(0.001) # Імітація затримки, щоб збільшити ймовірність
гонки
    shared_counter = current_value + 1

def increment_counter_safe():
    """Безпечна функція, що інкрементує лічильник з блокуванням."""
    global shared_counter
    with counter_lock: # Захоплюємо лок перед доступом до спільного
ресурсу
        current_value = shared_counter
```

```
        time.sleep(0.001)
        shared_counter = current_value + 1

num_increments = 1000

# Небезпечний сценарій
shared_counter = 0
threads_unsafe = []
for _ in range(num_increments):
    thread = threading.Thread(target=increment_counter_unsafe)
    threads_unsafe.append(thread)
    thread.start()

for thread in threads_unsafe:
    thread.join()
print(f"Небезпечний сценарій: Очікувано {num_increments}, Отримано
{shared_counter}") # Буде менше, ніж очікувано

# Безпечний сценарій
shared_counter = 0
threads_safe = []
for _ in range(num_increments):
    thread = threading.Thread(target=increment_counter_safe)
    threads_safe.append(thread)
    thread.start()

for thread in threads_safe:
    thread.join()
print(f"Безпечний сценарій: Очікувано {num_increments}, Отримано
{shared_counter}") # Буде точно {num_increments}
print("-" * 30)
```

Завдання до Прикладу 4: Використання

`threading.Lock`

Уявіть, що у вас є спільний список `shared_list`, до якого кілька потоків додають елементи. Виправте стан гонки, щоб усі елементи були додані коректно.

Відповідь

Приклад 5: Використання `threading.Semaphore` для обмеження ресурсів

Обмеження кількості одночасних "з'єднань" до імітованої бази даних.

```
max_db_connections = 3
db_semaphore = threading.Semaphore(max_db_connections) # Дозволяє 3
одночасні доступи

def access_database(user_id):
    """Імітує доступ до бази даних."""
    print(f"[{datetime.datetime.now().strftime('%H:%M:%S')}]
Користувач {user_id}: Намагається отримати доступ до БД...")
    with db_semaphore: # Захоплюємо семафор
        print(f"[{datetime.datetime.now().strftime('%H:%M:%S')}]
Користувач {user_id}: Отримав доступ до БД. (Активних:
{max_db_connections - db_semaphore._value})")
        time.sleep(random.uniform(0.5, 2.0)) # Імітація роботи з БД
        print(f"[{datetime.datetime.now().strftime('%H:%M:%S')}]
Користувач {user_id}: Звільняє доступ до БД.")

print("\n--- Приклад 5: Обмеження ресурсів з Semaphore ---")
num_users = 10
threads_db = []
for i in range(num_users):
    thread = threading.Thread(target=access_database, args=(i,))
    threads_db.append(thread)
    thread.start()

for thread in threads_db:
    thread.join()
print("Всі користувачі завершили доступ до БД.")
```

Завдання до Прикладу 5: Використання `threading.Semaphore`

Уявіть, що у вас є 5 "принтерів", і лише 3 з них можуть друкувати одночасно. Створіть семафор для обмеження доступу до принтерів. Імітуйте 10 завдань на друк.

Відповідь

Приклад 6: Використання `threading.Event` для синхронізації

Один потік чекає, поки інший потік подасть сигнал.

```
start_event = threading.Event() # Створюємо об'єкт події

def worker_thread_event(name):
    print(f"Потік '{name}': Чекаю на сигнал початку...")
    start_event.wait() # Блокується, доки подія не буде встановлена
    print(f"Потік '{name}': Отримав сигнал. Починаю роботу!")
    time.sleep(random.uniform(1, 3))
    print(f"Потік '{name}': Завершив роботу.")

print("\n--- Приклад 6: Синхронізація з Event ---")
worker1 = threading.Thread(target=worker_thread_event, args=("Робітник
1",))
worker2 = threading.Thread(target=worker_thread_event, args=("Робітник
2",))

worker1.start()
worker2.start()

print("Головний потік: Виконую підготовку...")
time.sleep(2) # Імітація підготовки
print("Головний потік: Підготовка завершена. Подаю сигнал!")
start_event.set() # Встановлюємо подію, розблоковуючи робочі потоки

worker1.join()
worker2.join()
print("Всі потоки Прикладу 6 завершили виконання.")
```

Завдання до Прикладу 6: Використання `threading.Event`

Створіть "серверний" потік та "клієнтський" потік. Клієнтський потік має чекати, доки серверний потік не буде готовий(наприклад, "Сервер готовий приймати запити"). Після сигналу клієнтський потік надсилає "запит".

Відповідь